
Z HISTORIE

75 LET AKADEMKA JEFIMA IVANOVIČE SMIRNOVA

Vynikající organizátor sovětského zdravotnictví a sovětské vojenské zdravotnické služby Jefim Ivanovič Smirnov se dožívá 75 let.

Řádný člen Akademie lékařských věd SSSR generálplukovník Jefim I. Smirnov patří k nejvýznamnějším osobnostem sovětské medicíny. Po celou dobu Velké vlastenecké války řídil vojenskou zdravotnickou službu sovětské armády jako náčelník Hlavní zdravotnické správy lidového komisariátu obrany SSSR. V letech 1947 až 1953 zastával funkci ministra zdravotnictví SSSR.

Významný organizátor i teoretik válečné medicíny a sovětského zdravotnictví Jefim I. Smirnov je autorem řady prací a monografií, věnovaných nejrůznějším otázkám organizace a taktiky zdravotnické služby sovětské armády, historii zdravotnické služby, organizaci zdravotnictví v SSSR a vojenské epidemiologii.

Jefim I. Smirnov se narodil 10. října 1904 v rodině dělníka. Jeho život se utvářel podobně jako mnoha předních stranických a státních činitelů SSSR, kteří pocházejí z prostého lidu. Nejdříve byl dělníkem, studoval na dělnické fakultě, pak absolvoval Vojenskou lékařskou akademii S. M. Kirova v Leningradě.

Ve třicátých letech pracoval Jef. Ivanovič Smirnov na různých funkcích ve zdravotnické službě — jako mladší lékař, starší lékař útvaru, náčelník kursů při Vojenské lékařské akademii S. M. Kirova, potom jako náčelník zdravotnické služby leningradského vojenského okruhu.

V roce 1939 svěruje Ústřední výbor KSSS Jefimu I. Smirnovovi vedení Hlavní zdravotnické správy Rudé armády. Jedním z rozhodujících kritérií pro ustanovení do této funkce byla skutečnost, že Jefim I. Smirnov absolvoval kromě Vojenské lékařské akademie S. M. Kirova i vševojskovou vojenskou akademii M. V. Frunzeho.

Od svého příchodu na Hlavní zdravotnickou správu se snažil zavést vědecký přístup při řešení organizačních otázek vojenské medicíny. Vycházel přitom z analýzy výsledků lékařské vědy i rozvoje vojenské vědy. Známý sovětský chirurg profesor S. S. Girgolav o tom napsal: „Po příchodu Jefima I. Smirnova na Hlavní zdravotnickou správu se výrazně zintenzivnila práce na přípravě sovětského zdravotnictví k obraně země. Válečná problematika byla jasně postavena na přední místo jak chirurgickým katedrám vojenských lékařských akademií, vědeckovýzkumnému ústavu traumatologie, krevní transfúze a institutům pro doškolení lékařů“. (Vojenno-sanitarhoje dělo, 1942, str. 11.)

První vědecké práce Jefima I. Smirnova, publikované na Vojenské lékařské akademii S. M.

Kirova a na stránkách lékařských časopisů v r. 1940, byly věnovány základním problémům zdravotnického zabezpečení bojové činnosti vojsk. V článcích „Organizační otázky chirurgické práce za války“, „Zdravotnické zabezpečení bojové činnosti vojsk v soudobé válce“ a v dalších ukázal autor nesmírný význam specializované pomoci raněným a nemocným; současně hluboce osvětlil podmíněnost kvality této pomoci správným fungováním systému etapového léčení s odsunem podle určení. Správně vysvětlil, že „... od těch dob, kdy se neurochirurgie, čelistní chirurgie, léčení zlomenin dlouhých kostí, chirurgie břišní a hrudní dutiny staly samostatnými disciplínami, přestalo platit pravidlo, že kterýkoli chirurg mohl opeřovat každého raněného ... V důsledku toho odsun raněných a nemocných — na rozdíl od prostého rozvážení raněných a nemocných — nemůže existovat bez diagnostického a odsunového třídění ...“ (Krasnaja zvezda, 1940, č. 186.)

Stejně přesně a vědecky zdůvodněně vyložil význam divizního obvazště jakožto „základní operační jednotky ve vojskovém týlu“. Rovněž v řadě dalších oblastí vojenské zdravotnické služby podal zpřesněný nebo nový, soudobým podmínkám odpovídající výklad. Valná většina těchto závěrů a názorů byla zakotvena v nejrůznějších směrnících, předpisech a učebnicích.

Zásluhou Jefima I. Smirnova před začátkem války bylo sjednocení lékařské veřejnosti v celém státě. Toto sjednocené úsilí se projevilo především v komplexním zhodnocení zkušeností získaných v bojích za obranu státních zájmů v letech 1938—1940. Jefim I. Smirnov zároveň s dalšími členy vědecké rady Hlavní zdravotnické správy formuloval základní ustanovení tak zvané jednotné válečné zdravotnické doktríny, která se plně osvědčila v letech Velké vlastenecké války.

Jefim I. Smirnov má velké zásluhy o válečné vnitřní lékařství. Na zasedání moskevské a leningradské internistické společnosti na jaře r. 1941 vytýčil nové oblasti úkolů válečné interny. Po projednání jeho vystoupení byla přijata opatření k reorganizaci polní zdravotnické služby.

Ve složitých podmínkách Velké vlastenecké války Jefim I. Smirnov spolu s řadou nejvýznamnějších sovětských vědců (akademik N. N. Burdenko aj.) operativně řídil zdravotnické zabezpečení bojové činnosti Rudé armády. Dovedně přitom spojoval nejnovější poznatky lékařské vědy s konkrétními opatřeními ve vojenské zdravotnické službě. O této obrovské práci svědčí korespondence s představiteli zdravotnické služby frontů, zprávy přednese-

né na vědecké radě Hlavní zdravotnické správy i nemocniční radě ministerstva zdravotnictví SSSR, četná vystoupení na frontových vědeckých lékařských konferencích. Mnohé z těchto materiálů byly zahrnuty do knihy „Problémy válečného lékařství“ (1944). Tato kniha znamenala významnou pomoc pro většinu řídicích pracovníků zdravotnické služby armády v závěrečné fázi války. Tyto práce neztratily aktuálnost ani dnes.

Již v roce 1942 vydalo Státní nakladatelství zdravotnické literatury SSSR knihu J. I. Smirnova „Otázky organizace a taktiky zdravotnické služby za války“. Tato kniha vyšla u nás jako první svazek Vojensko-zdravotnické knihovny v r. 1947 (Naše vojsko) v českém překladu pplk. MUDr. Jana Höniga v redakci generála MUDr. Josefa Škvařila. Toto dílo všestranně analyzuje historické zkušenosti sovětského vojenského zdravotnictví a vytyčuje úkoly zdravotnické službě v podmínkách soudobé války. Pro vojenské lékaře-organizátory zdravotnického zabezpečení bojové činnosti vojsk znamenala tato kniha základní orientaci i spolehlivého rádce při řešení složitých problémů zdravotnického zabezpečení bojové činnosti. Pro příslušníky zdravotnické služby československé armády sehrála mimořádnou roli při přestavbě zdravotnické služby podle sovětského vzoru.

Jefim I. Smirnov vynaložil obrovské úsilí na to, aby do řešení problémů zdravotnické služby za války bylo zapojeno celé sovětské zdravotnictví. Vždy zdůrazňoval, že „... nelze spoléhat na plný úspěch válečné medicíny, jestliže se jejími problémy nebude zabývat naše zdravotnictví jako celek, jestliže nebude pomáhat vytyčovat i řešit kardinální otázky válečného lékařství, vychovávat naše mladé lékařské pokolení podle poznatků probíhající války.“ (Problémy vojennoj medicíny, Moskva, 1944, str. 130.) Tato zásada byla přijímána jako samozřejmá nejen za války, ale i po jejím skončení. Dokladem toho je např. vydání 35svazkového díla „Opyty sovetskoy medicíny v Velikoj otečestvennoj vojně“ (1941—1945); hlavním redaktorem tohoto díla byl Jefim I. Smirnov a spolu s ním se na přípravě a vydání podíleli všichni nejvýznamnější sovětské vědci z nejruznějších lékařských oborů.

Významné místo ve vědecké činnosti J. I. Smirnova zaujímají otázky historie lékařství. To umožnilo hluboké proniknutí do zákonitostí vývoje zdravotnické služby ruské armády i armád jiných států a vyvození nezbytných závěrů pro přítomnou dobu. J. I. Smirnov sám k této otázce napsal v r. 1940: „Lékař organizátor, který nezná dějiny vojenského lékařství, nemůže být plně kvalifikovaným vedoucím zdravotnické služby. Bez znalosti historie zdravotnické služby není možno pochopit taktiku zdravotnické služby dnes a ještě méně lze předvídat její rozvoj v budoucnu.“ (Časopis Chirurgija, 1940, str. 11.) Z významnějších prací jubilejových věnovaných historií je třeba

jmenovat alespoň některé, věnované studiu odkazu N. I. Pirogova. V r. 1943 vydal práci „Ideji N. I. Pirogova v Velikoj otečestvennoj vojně“, v roce 1960 „N. I. Pirogov — predstavitel vojennoj medicíny“.

S velkým zájmem byla v SSSR přijata nedávno vyšlá kniha „Sovětské lékaři ve Velké vlastenecké válce“. Tato kniha si zachovala trvalou hodnotu jako svědectví účastníka i odpovědného vedoucího pracovníka, řídicího práci sovětských lékařů v těžkých dobách ozbrojeného zápasu s hitlerovským fašismem. Autor u ní podává pravdivé a vřelé charakteristiky mnoha významných činitelů sovětské medicíny, aktivních účastníků války.

Jako ministr zdravotnictví SSSR v letech 1947—1953 věnoval Jefim I. Smirnov všechny své schopnosti a síly řešení mimořádně složitých problémů poválečného období rekonstrukce a výstavby. V těchto letech provedlo ministerstvo zdravotnictví SSSR řadu zásadních opatření, která umožnila zvýšení úrovně léčebně preventivní péče i rozvoj lékařských věd. J. I. Smirnov řídil sjednocení ambulantních a poliklinických zařízení s nemocnicemi. Návrh tohoto zásadního opatření, vedoucího mimo jiné k zvýšení kvalifikace lékařů, byl projednán na aktivu zdravotnických pracovníků v květnu 1947 a během následujících let plně uveden v život.

Se stejnou cílevědomostí a důsledností řešilo ministerstvo zdravotnictví komplexně otázky zvyšování kvalifikace lékařských kádrů. J. I. Smirnov k tomu řekl: „Devadesát procent našich potíží pramení z nedostatečné kvalifikace kádrů“ (Medicinskij rabotnik z 22. 5. 1947).

Řada opatření byla provedena ke zlepšení léčebně preventivní péče ve vesnických oblastech. Rovněž byla zkvalitněna hygienicko-epidemiologická služba.

Člen Akademie lékařských věd SSSR J. I. Smirnov aktivně spolupracuje s nejrůznějšími institucemi, je členem redakční rady a redaktorem oboru „vojenské zdravotnictví“ 2. i 3. vydání Velké lékařské sovětské encyklopedie.

V nedávné době vydal vynikající monografii věnovanou zkušenostem a problémům zdravotnického zabezpečení vojsk sovětské armády ve druhé světové válce. Tuto knihu vydalo nakladatelství Medicina pod názvem „Vojna i vojennaja medicina“ v r. 1976. Recenzi tohoto vynikajícího a unikátního díla zveřejnily Vojenské zdravotnické listy v č. 5 roku 1978.

V r. 1945 byl J. I. Smirnov zvolen dopisujícím členem Akademie lékařských věd SSSR, od r. 1948 je jejím řádným členem. Je čestným členem Královské lékařské společnosti Velké Británie a Lékařské a chirurgické společnosti Kanady.

Jefim I. Smirnov je členem KSSS od roku 1929. Aktivně se vždy účastnil veřejného a politického života, byl poslancem leningradského sovětu i nejvyššího sovětu RSFSR. Sovětská vláda vysoce ocenila zásluhy J. I. Smirnova

udělením řady vyznamenání, řádů a medailí. J. I. Smirnov je jedním z mála lékařů, kterým byl propůjčen řád udělovaný vojevůdcům — Kutuzovův řád I. stupně. Leninův řád byl J. I. Smirnovovi udělen celkem 6krát, Řád Rudého praporu třikrát, Řád Rudé hvězdy dvakrát. J. I. Smirnov byl vyznamenán i řády Bulharské lidové republiky, Polské lidové republiky a Federativní republiky Jugoslávie.

Literatura

- Bolšaja medicinskaja encyklopedija, 2. vydání, díl 30, str. 744—745;
Sovětskoje zdravoochranenije, 1974, č. 12, s. 76—78;
Vojenno-medic. žurnal, 1974, č. 10, str. 94.

Zpracoval: plk. MUDr. Jan Hes, CSc.
Vachkova 830
500 09 Hradec Králové